

BRUSSELS MIJNSTAD

PB-PP B-10
BELGIE(N) - BELGIQUE

ONZE PLANEEET

HET NATUUR- EN MILIEUMAGAZINE VAN DE BRUSSELAARS

#133
MAANDBLAD
NOVEMBER
2019

04 MAAKT U UW TUIN WINTERKLAAR?
OF NIET? 9 TIPS

09 HET ENERGIEPACK:
GEDAAN MET VERSPILLING VAN ENERGIE

10 NA DIT LEVEN: OOK DE DOOD
KAN MEER ECOLOGISCH WORDEN

EEN GROEN EN SOLIDAIR BRUSSEL:
DELEN, ELKAAR HELPEN
EN HET MILIEU

leefmilieu
brussel
.brussels

LEEFMILIEU.BRUSSELS

Digitale versie *Mijn stad onze planeet*:
een handleiding!

U kunt dit magazine voortaan ook op uw smartphone of tablet lezen. Via de app krijgt u zelfs een unieke en rijkere leeservaring dan wanneer u de papieren versie zou lezen. Wat moet u doen? Simpel:

1. Download de app **BXLNaturMag** op het platform van uw keuze (App Store, Google Play).
2. Installeer de app (de taal wordt automatisch ingesteld).
3. Selecteer het magazine dat u wilt lezen.
4. Lees het magazine als pdf, of kies 'begeleide lezing' voor een aangename leeservaring. Voor de begeleide lezing tikt u twee keer op uw scherm.

Mijn stad onze planeet, u leest het waar en wanneer u wilt!

VANDAAG KRIJGT DE TOEKOMST VORM

Ook al staat de winter voor de deur, het nieuws is meer dan ooit gericht op het klimaat. In Chili is er de 25ste Klimaatconferentie van de Verenigde Naties (COP25). De inzet? De lidstaten overtuigen om hun inspanningen ter bestrijding van de opwarming van de aarde op te drijven, in lijn met de bestaande wetenschappelijke rapporten. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest neemt op zijn niveau alvast maatregelen om toekomstige generaties te beschermen tegen de klimaatverandering. Bijvoorbeeld met het EnergiePack. Dit programma helpt Brusselse winkels, ambachten, vrije beroepen, kmo's en de non-profitsector om de energie-efficiëntie van hun activiteiten te verbeteren. Met resultaat!

Voor de meesten onder ons is het tegenwoordig vanzelfsprekend om ons in ons dagelijks leven in te zetten voor het milieu. En wat daarna? Gelakte houten kisten, synthetische stoffen, een crematie waarbij broeikasgassen vrijkomen: ook onze dood heeft gevolgen voor het milieu. Zoals u verderop kunt lezen, kunnen we van onze laatste rustplaats ook een plek maken met minder impact op de natuur en op wie na ons komt.

Van de cyclus van het leven naar de cyclus van de seizoenen, dat is maar één stap. Aan leven is er geen gebrek in onze groene ruimtes! En hoe kunnen we de planten in onze tuinen beschermen tegen het koude weer dat eraan komt? Hoe zorgen we dat we ook volgend jaar weer kunnen oogsten in onze moestuin? Simpel! Volg onze tips om uw tuin winterklaar te maken en hij zal in het voorjaar nog mooier bloeien.

Veel leesplezier!

MIJN STAD ONZE PLANEET

Versijnt maandelijks, behalve in januari, juli en augustus. - Leefmilieu Brussel - Havenlaan 86 C / 3000, 1000 Brussel - Tel. 02 775 75 75 - info@leefmilieu.brussels - leefmilieu.brussels V.U.: F. Fontaine & B. Dewulf. **HOOFDREDACTEUR:** Mathieu Molitor. **HERLEZINGCOMITÉ:** Isabelle Degraeve, Annelies Wouters, Tom Penxten. **REDACTIE:** Didier Dillen **VERTALING:** Maarten Geerts. **PRODUCTIE:** www.4sales.be. De foto's tonen niet noodzakelijk de geciteerde personen. © LEEFMILIEU BRUSSEL - Gedrukt op FSC-papier. De teksten in deze publicatie hebben tot doel de wettelijke bepalingen toe te lichten. Om de ware juridische toedracht van deze teksten te kennen, verwijzen we u naar de teksten van het Belgisch Staatsblad.

BETERE ENERGIEPRESTATIES ZIJN DE TOPPRIORITEIT

In Brussel sijpelt de energie uit de meeste gebouwen weg als door een zeef. Het Brusselse vastgoed alleen al is verantwoordelijk voor 2/3 van de volledige CO₂-uitstoot in het gewest.

Daarom stippelde Leefmilieu Brussel een ambitieus plan uit om het energieverbruik van de gebouwen in de hoofdstad te verbeteren. Tegen 2025 moeten alle Brusselse gebouwen een EPB-certificaat (energieprestatie van gebouwen) hebben. Dit geldt ook voor gebouwen die

niet te koop of te huur zijn. De eigenaar ontvangt samen met het certificaat een lijst van maatregelen die prioritair moeten worden uitgevoerd om de energieprestaties van het gebouw te verbeteren. Doel? Tegen 2050 hebben alle Brusselse woningen EPB-klasse C behaald.

SALON VAN DE MEDE-EIGENDOM: TWEEDE EDITIE

Op 22 en 23 november 2019 vindt in Paleis 1 van Brussels Expo de tweede editie van het Salon van de Mede-eigendom plaats.

Dit evenement is toegankelijk voor iedereen en wil zo goed mogelijk informeren over alle aspecten in het dagelijkse leven van mede-eigenaars. Erkende juridische en technische experts geven de bezoekers gratis advies in alle mogelijke domeinen van mede-eigendom: renovatie, verzekeringen, leningen, beheer van mede-eigendom, technische inspecties, ... De Federale Bemiddelingscommissie, het Instituut van Vastgoedmakelaars en vertegenwoordigers van de belangrijkste federaties van mede-eigenaars werken actief samen aan de organisatie van deze beurs. Toegang is gratis.

salonvandedeemeigendom.be

DE GROENE RUIMTES: GEEF UW MENING!

Hoe belangrijk zijn de Brusselse groene ruimtes voor u? Welke gebruikt u en waarom? Onderzoekers van de VUB en de ULB zoeken deelnemers voor een online enquête over het gebruik van de groene ruimtes in Brussel. Ze hopen hiermee een beter inzicht te krijgen in de rol die de groene ruimtes spelen in het leven van de Brusselaars. co-nature.org/onderzoek

LEZINGEN OVER DIERENWELZIJN

Tussen 5 oktober en 12 december zijn er lezingen over dierenwelzijn gepland. Die vinden plaats in verschillende gemeenten van het gewest. Ze staan open voor iedereen met interesse in het thema. Hier vindt u meer over de planning, de onderwerpen en andere praktische informatie: bit.ly/ConferentiesDierenwelzijn

BODEM: NAAR EEN DUURZAAM BEHEER

15 jaar geleden werkte het Brussels Gewest een bodemordonnantie uit om de bodemverontreiniging te bestuderen en te behandelen om zo de leefomgeving van de inwoners te verbeteren. Vandaag gaat Leefmilieu Brussel nog een stap verder. Het doel? Een totaalstrategie uitstippelen om het beheer en de bescherming van de bodem te verbeteren. Wilt u er meer over weten? Op donderdag 5 december vindt er een gratis open colloquium over dit onderwerp plaats. Verschillende sprekers stellen er de strategieën en de uitdagingen in verband met bodembeheer voor, zowel op Belgisch als op internationaal niveau. <http://bit.ly/ColloquiumBodem>

MAAKT U UW TUIN WINTERKLAAR? 9 TIPS

Als de laatste herfstbladeren vallen, staat de winter voor de deur. Gebruik deze periode om uw tuin winterklaar te maken en hij zal er in het voorjaar nog mooier uitzien!

RUTABAGASOEP

Een lekkere landelijke wintersoep, goed voor de gezondheid, het milieu en de moraal!

- /// 500 g rutabaga (lijkt op koolraap, maar heeft geel vlees).
- /// 1 aardappel.
- /// 2 preistengels (alleen het groen).
- /// 1 bouillonblokje.
- /// Zout en peper.
- /// Verse room (optioneel).

Schil de rutabaga en de aardappel. Snijd ze vervolgens in kleine blokjes. Was en snijd het groen van de prei. Laat het geheel uitzweten in een kookpot met een beetje boter. Giet er anderhalve liter water over en voeg het bouillonblokje toe. Meng alles en laat de soep ruim een half uur koken, mix ze dan. Breng op smaak met zout en peper. Dien op met een scheutje verse room.

Laat de natuur haar werk doen

De natuur zit in feite heel goed in elkaar! Grasmaaisel, dode bladeren, naalden, schors, uitwerpselen van dieren: het vergaat allemaal. Deze processen bevorderen het werk van micro-organismen en zorgen voor een natuurlijke verrijking van uw bodem. Deze afvalstoffen beschermen trouwens ook uw bodem tegen erosie en vorst in de winter.

Verzorg uw gazon

Verwijder mos uit uw gazon vóór de winter. Hierdoor kunnen regen en sneeuw dieper in de grond doordringen en krijgt u in het voorjaar een nog sterker gazon.

Sorteer uw planten

Verwijder en composteer de verwelkte eenjarige planten, maar bewaar de vaste planten en de siergrassen.

Strooi compost

Strooi compost uit in uw moestuin, in de borders en tussen de struiken. Zo krijgt het compost de tijd om al zijn voedingsstoffen vóór de lente af te geven.

Mulch de bodem van uw moestuin

Leg een dikke laag mulch (van schors, stro, dode bladeren, karton, ...) aan de voet van de planten en rechtstreeks op de bodem in uw moestuin. Deze mulch beschermt de bodem (en uw aanplan-

tingen) tegen kou en vorst, en beperkt uitloging of erosie van de bodem.

Plant bomen

Zolang het niet vriest, zijn november en december ideale maanden om bomen, struiken, rozen en bodembedekkers te planten.

Strooi wat kalk

Bestrooi de bodem van uw rozen en hagen vlak voor een lichte regenbui met kalk. Hark de kalk na de regenval de grond in. Door de bodem te bekalen, voorkomt u calciumtekort. Dat is geen overbodige luxe met de doorgaans zure bodems in Brussel. Doe dit wel met mate, en slechts om de 2 tot 3 jaar.

Bescherm uw kwetsbare planten

Wordt er vorst voorspeld? Wikkel de basis van uw koudegevoelige planten in met een jute doek of een tapijt. Voeg dode bladeren of mulch toe rond de voet van de plant.

Onderhoud uw tuingereedschap

Haal de brandstof uit uw grasmaaier. Schrob met een harde borstel de modder van uw tuingereedschap. Bescherm metalen onderdelen door ze in te strijken met een dun laagje olie. Berg uw tuinslang veilig op om te vermijden dat het water dat er nog in zit bevriest en schade veroorzaakt.

VERS VAN DE PERS

NIEUWS OVER DE NATUUR EN HET MILIEU IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

NOVEMBER '19

GROEN EN SOLIDAIR BRUSSEL

Solidariteit tussen generaties, burgers van alle culturen en sociale achtergronden, consumenten en producenten en vele anderen: die solidariteit staat centraal in de strijd tegen klimaatverandering en in de bescherming van het milieu. En op dat vlak doet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het lang niet slecht. Integendeel. In Brussel lopen tal van gulle projecten die delen, wederzijdse hulp en milieu centraal plaatsen: weggeefbeurzen, uitwisselingen tussen generaties, vrijwilligerswerk, het delen van goederen of diensten, het ondersteunen van de meest achtergestelde groepen, ... Aan initiatieven geen gebrek! Ontdek er een aantal hier, en nog meer op verschillende websites van Leefmilieu Brussel.

leefmilieu.brussels
participatieveduurzamewijken.brussels
goodfood.brussels
duurzamegeneraties.brussels

REPAIRTOGETHER.BE
MERCIKI.BE (FR) - SCIBELGIUM.BE (FR)

DOE MEE!

Solidariteit in de praktijk brengen? Dat doen Brusselse burgers elke dag, bijvoorbeeld in Repair Cafés. Het credo daar: "Weggooien? Geen sprake van: we herstellen het samen!" Ga mee de strijd tegen overconsumptie aan. Is er iets stuk, of werkt het niet meer zoals het moet? Gebruik de expertise van de Repair Cafés en laat uw spullen herstellen. Bezoek een van de workshops die elke maand her en der in Brussel plaatsvinden. Ook bij Merciki helpen Brusselaars elkaar. Op dat platform kunt u niet alleen materiaal uitlenen of tweedehands spullen weggeven. U kunt er ook diensten uitwisselen, bv. uw burens aanzetten tot Zero Afval of biologisch tuinieren. En jongeren kunnen via de ngo SCl-Projets internationaux deelnemen aan projecten die samenwerking, sociale diversiteit en ecologie bevorderen, in België of in het buitenland. Solidariteit is er voor iedereen!

ONGEZIEN

EEN WEGGEEF- MARKT VOOR SPEELGOED!

Kasten vol spelletjes, speelgoed, kinderboeken en ongebruikte verkleedpakken? En zin om die weg te geven en opnieuw te laten gebruiken? Ontdek de weggeef-

markt van Yapaka! Tot 17 november brengt u spelletjes in goede staat naar een van de Brussels verzamelpunten. En op 24 november komt u met uw kinderen naar de 'Rencontres Jeu t'aime' in de Sint-Gorikshallen. Daar kunnen jullie zelf ook iets om te spelen kiezen. U bent niet verplicht om zelf iets te geven of mee te nemen. Beleef er vooral plezier aan!
bit.ly/MarcheJouetGratuit (FR)

EEN FEEDTRUCK MET MAALTIJDEN VOOR DAKLOZEN

Wat beweegt er, en is nog solidair ook? De truck van Feedtruck Belgium! De vrijwilligers aan het stuur zoeken de daklozen in Brussel op en bieden hen warme maaltijden aan. *"We willen hen complete en evenwichtige maaltijden geven"*, zegt **Émilie Pirmez**. Het project is duurzaam en gebruikt onverkocht voedsel. *"Het leek ons logisch dat we geen voedsel*

zouden aankopen, als er nog zo veel voedsel wordt verspild. Maar we willen niet alleen maaltijden uitdelen. We willen deze mensen ook iets bieden om hun gedachten te verzetten, een ruimte waar ze plezier kunnen beleven, zodat ze toch een beetje eigenwaarde terugwinnen." Elke laatste zaterdag van de maand viert Feedtruck bij DoucheFlux de verjaardagen van de maand, met muziek en gebakjes voor de daklozen. Gezellig! En op zondag worden maaltijden geserveerd in het opvangcentrum Pierre d'Angle. Nieuwe vrijwilligers zijn altijd welkom, en wie taart of gebak kan aanleveren natuurlijk ook!

facebook.com/feedtruckbelgium (FR)

FAUNA & FLORA

PARTNERS VOOR HET LEVEN

Struggle for life? Niet altijd! In de natuur helpen levende organismen elkaar en halen ze wederzijds voordeel uit interacties met anderen: mutualisme en symbiose. Mycorrhiza's, die in de grond rond een plant groeien, bijvoorbeeld, zijn het resultaat van samenwerking tussen schimmels en de wortels van de plant. Beide organismen winnen bij de uitwisseling. De schimmels die de wortels koloniseren helpen de plant om minerale zouten uit de bodem te halen. In ruil daarvoor krijgt de schimmel, via de fotosynthese van de plant, de energie die broodnodig is om te overleven. En dankzij bepaalde bacteriën in de bodem, die in staat zijn om stikstof te binden, kunnen planten de stikstof opnemen die zo belangrijk is voor hun groei.

OP ONTDEKKING

'SOUS LES PALMIERS D'ÉLÉONORE'

Omdat duurzame ontwikkeling hand in hand gaat met solidariteit tussen Noord en Zuid, rijken en minder begoeden, jongeren en ouderen, heeft een groep in Sint-Pieters-Woluwe besloten om de

banden te versterken tussen bewoners van Fedasil, senioren van een rusthuis in de buurt en andere buurtbewoners, of ze nu in sociale woningen of in grote huizen wonen. Doel: van de buurt een model van solidair en duurzaam leven maken. Op de planning staat alvast de aanleg van een gedeelde moestuin bij Fedasil. De tuin is voor iedereen toegankelijk. Er zullen ook *mobility marches* worden georganiseerd. Die helpen ouderen, mindervaliden en ouders met kinderwagens om ook letterlijk in beweging te blijven. De groep wil daarnaast ook de lokale handel stimuleren.

bit.ly/PalmiersEleonore (FR)

SOLIDAIR MET DE ZON

Kennis delen, over de generaties heen: dat doet Voot tijdens straatworkshops.

De vzw heeft in 2016, in samenwerking met drie jeugdcentra, in Sint-Lambrechts-Woluwe een opleiding gegeven over zonnepanelen bouwen. **Jean Motllo**, die sinds de jaren 1980 workshops organiseert om thermische zonnepanelen te bouwen, hielp achteraf de zes leerling-bouwers om de panelen op de daken van de serres van de gemeente plaatsen. In 2017 werden de panelen aangesloten op het sanitair en werd de installatie van het elektronische display afgerond. Op 3 oktober van datzelfde jaar noteerde de teller 57 °C in de panelen. Missie volbracht! Een prachtig avontuur dat om navolging vraagt.

voot.be (FR)

TRENDY

BURGERS EN PRODUCENTEN — AAN DE KNOPPEN —

In maart 2017 opende TransiStore de deuren. Deze ongezien gezellige plek kwam er op initiatief van Oxfam, Agricovert en enkele burgers die dezelfde waarden delen. De leiding van het project ligt bij een sociale coöperatieve die een duurzame, solidaire en lokale economie wil stimuleren. Bij TransiStore hebben zowel actieve consumenten als producenten het voor het zeggen. Voor

verse voeding, bijvoorbeeld, bepalen de producenten van de lokale coöperatieve Agricovert de verkoopprijs. Oxfam vult het assortiment aan met fairtrade-producten uit het Zuiden. Het project wil ook de afvalberg verminderen en zet daarom sterk in op bulkverkoop. Verenigingen kunnen de gebouwen gebruiken voor hun activiteiten.

transistore.be (FR)

TRENDY

STOP DE VERSPILLING! STOP DE ARMOEDE!

In februari 2016 richtten vrijwilligers No-Javel! op. Deze vzw strijdt tegen verspilling en armoede, en zet zich in voor solidariteit, wederzijdse hulp en autonomie. De organisatie heeft in Sint-Gillis een voedselbank en een sociale kruidenier. Onverkochte producten van supermarkten, bio-tuinders en fastfoodrestaurants worden er niet weggegooid, maar vinden er hun weg naar daklozen en mensen die het moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. De vereniging plant ook een weggeefbeurs voor tweedehands spullen en meubels, gratis of tegen een zacht prijsje! De nieuwe locatie daarvoor opent binnenkort de deuren.

nojavel.org (FR)

FOOD WASTE WATCHERS

Hebt u zich al afgevraagd hoeveel voedsel u weggooit? FoodWasteWatchers helpt u om uw voedselverspilling te beperken. U meet de impact van uw keuzes dankzij een programma op maat, aangepast aan uw gewoontes en uw tempo. De tool is vanaf eind 2019 beschikbaar.

bit.ly/FoodWasteWatchers (FR)

GEVEN & KOPEN

Kent u de kringwinkel van Sint-Gillis? Dit nieuwe initiatief verzamelt, sorteert, herstelt en verkoopt alle meubels en decoratie die mensen kwijt willen. Goed voor de werkgelegenheid en het milieu!
recycleriesociale.be/nl

ZERO AFVAL ZONDAG

Eén zondag per maand organiseert La Tricoterie workshops om Zero Afval uw dagelijks leven binnen te loodsen. Op 17/11 leren uw kinderen er eenvoudige, gezonde Zero Afval-snacks maken. Op het einde van de workshop kunt u natuurlijk proeven en krijgt u de recepten. Prijs: € 20 per kind van 4 tot 12 jaar.

info.lepalaisvert@gmail.com
tricoterie.be (FR)

KRITISCHE MAS- SA BRUSSEL

Elke laatste vrijdag van de maand fietst een Kritische Massa door Brussel. Zo maken fietsers hun eis voor veiliger verkeer telkens weer duidelijk. Op 29/11 van 18.00 tot 19.00 uur. Naamsepoort, 1000 Brussel. Breng zelf een fiets mee. Gratis.
bit.ly/massecritique

ACTUA

MUNSTADONZEPANEET #133

HET KINDER- HOEKJE

DE QUIZ

Als Brusselaars elkaar helpen

Deze winter bukt het in Brussel van de gulle projecten. Delen, solidariteit en milieu staan centraal in massa's projecten. En weet je ook in welke?

BEANTWOORD DEZE MINI-QUIZ EN KOM HET TE WETEN.

A. Wat is 'Les Rencontres Jeu t'aime'?

1. Een website voor online gaming.
2. Een weggeefmarkt voor spelletjes en speelgoed.
3. Een theaterfestival voor kinderen.

B. Wat zijn mycorrhiza's?

1. Een associatie tussen schimmels en plantenwortels.
2. Paddenstoelen die in het Zoniënwoud groeien.
3. Invasieve insecten uit Azië.

C. FoodWasteWatchers is een tool die je helpt om:

1. Je lichaamsgewicht te controleren.
2. Voedselverspilling te beperken.
3. Seizoensgroenten te eten.

D. Waartegen vecht de vzw NoJavel!?

1. Ontbossing.
2. Het gebruik van chemicaliën.
3. Verspilling en armoede.

E. La Tricoterie organiseert workshops om je te leren:

1. Eenvoudig gezonde Zero Afval-snacks maken.
2. Truien breien met gerecycleerde wol.
3. Houten steps bouwen.

SPEL: De wortels zijn klaar!...

Verplaats één wortel en zorg dat de berekening klopt!

$$58 - 28 = 46$$

AGENDA

ELKE MAAND SELECTEERT MIJN STAD ONZE PLANEET VOOR U EEN AANTAL NATUUR- EN MILIEU-EVENEMENTEN (EN NUTTIGE LINKS) IN BRUSSEL.

NATUR'ARBUSTES

Een dag in de struiken. Om 9.45 uur is er een lezing over het planten van klein fruit. Van 14.00 tot 16.00 uur worden gratis struiken uitgedeeld.

📍 Op 24/11. Gemeenteschool Stokkel 61, 1150 Sint-Pieters-Woluwe (lezing). Chalet Compost, Jacques de Meurerslaan, tegenover nr. 100, 1150 Sint-Pieters-Woluwe (verdeling). Meer info: www.naturawoluwe.be

VOGELTREK

Aan de rand van het Zoniënwoud staan ornithologische gidsen voor u klaar om de verschillende trekvogels te identificeren en u uitleg te geven over de migratie.

📍 Op 16/11 van 8.30 tot 11.00 uur. Kattenberg, aan het eind van de Van Kermlaan, 1170 Watermaal-Bosvoorde. Breng indien mogelijk geschikte kleding, schoenen en verrekijkers mee. Gratis. Meer info: lucdegraer@tournesol-zonnebloem.be

DAG VAN DE NATUUR IN JETTE

Kom op de Dag van de Natuur meehelpen in de boomgaard van Jette. Doel van deze beheerwerkdag? De jonge fruitbomen alle kansen geven.

📍 Op 24/11 van 14.00 tot 17.00 uur. Boomgaard Jette, Schapenweg (achter de brandweerkazerne), 1090 Jette. Werkkledij en handschoenen meebrengen. Gratis. Meer info: annelies.haesevoets@gmail.com www.natuurpunt.be/agenda/dag-van-de-natuur-beheerwerken-de-boomgaard-van-jette

MEER INFO:
bit.ly/BrusselPackEnergie

RESTAURANT HUMPHREY: GOEDE ENERGIE IN DE KEUKEN

Hoe een Brussels restaurant een einde maakt aan energieverspilling

HET ENERGIEPACK UITGELEGD

Het EnergiePack is gemaakt op maat van Brusselse winkels, ambachten, vrije beroepen, kmo's en non-profitorganisaties. Het biedt hen gratis professionele ondersteuning op maat om de energie-efficiëntie van hun gebouwen te verbeteren. Bovenop de energiepremies kunnen ze ook regionale investeringssteun inroepen. Die dekt tot 40% (en max. € 15 000) van de uitgaven voor energiebesparende maatregelen.

Aan het hoofd van restaurant Humphrey staat Glen Ramaekers, een getalenteerde chef-kok die de lokale 'verse keuken' promoot. Hij is ook een sterk voorstander van duurzame ontwikkeling en iemand die nooit een kans laat liggen om 'het verschil te maken'. Dankzij begeleiding op maat, via het EnergiePack, slaagde hij erin zijn energieverbruik drastisch te verminderen!

Een gratis professionele analyse

Glen beseftte maar al te best hoeveel energie een zaak als de zijne kan verspillen. Daarom vroeg hij aan de Union des Classes Moyennes (UCM) een nauwkeurige analyse van het potentieel voor energiebesparing. Victoria Whitelaw, energieadviseur bij UCM, ging onmiddellijk ter plaatse om alle mogelijke besparingen op gas- en elektriciteitsverbruik in kaart te brengen. Het resultaat was verbluffend! Victoria identificeerde een heel aantal punten die het energieverbruik van het restaurant drastisch kunnen verminderen:

/// tot 50% voor verlichting, door vervanging van energievretende lampen en installatie van bewegingsdetectoren, die nodeloos verbruik helpen te vermijden;

/// minstens 30% voor verwarming, door vervanging van de oude ketel door een condensatieketel op gas;

/// minstens 30% voor koeling, door goed onderhoud en een meer rationeel gebruik van de toestellen.

Concrete maatregelen

Restaurant Humphrey bespaart zo aanzienlijk op het gas- en elektriciteitsverbruik. Dat deed Glen door efficiëntere toestellen te installeren (minder energieverwendende inductieplaten, een afzuigkap met variabele snelheid, combi-stoomovens, ...) en door de opslagmethodes in de koelruimte, de verlichting en de isolatie te verbeteren. "We zijn erin geslaagd ons energieverbruik met maar liefst 35% te verminderen", zegt een fiere Glen. Minder verbruik betekent immers minder kosten en minder uitstoot van broeikasgassen.

MINDER VERVUILEN, OOK NA DIT LEVEN

Gelakte houten kisten, synthetische bekleding, een crematie waarbij heel wat broeikasgassen vrijkomen: ook onze dood heeft een impact op het milieu. Gelukkig kunnen we de gevolgen van onze laatste reis wel verzachten, zowel voor de natuur als voor wie na ons komt.

Een kartonnen doods-kist

Stilaan duikt er een nieuwe trend op voor begrafenissen en crematies. Kartonnen kisten zijn bijvoorbeeld een milieuvriendelijker alternatief voor traditionele doods-kisten. Ze zijn al enkele jaren op de Belgische markt, maar de vraag is nog vrij beperkt. Qua afwerking en uitstraling scoren ze misschien minder goed dan houten kisten, maar ze bieden toch een heel aantal voordelen. De kisten zijn gemaakt van gerecycleerde kartonnen elementen die aan elkaar gelijmd zijn met biologisch afbreekbare lijm op basis van maïs- of aardappelzetmeel. Ze zijn drie keer lichter dan een traditionele houten kist en kunnen, afhankelijk van het model, tot 110 kg dragen. Ze kunnen worden afgewerkt met plantaardige verf. Sommige modellen kunnen bovendien versierd worden met bijvoorbeeld tekeningen of symbolen in papier.

Tot stof zullen wij wederkeren, maar we houden het netjes

Een ander voordeel van kartonnen kisten is dat ze sneller biologisch afbreken dan traditionele doods-kisten, in één jaar in plaats van tien tot vijftien jaar. Ze produceren ook minder vervuilende stoffen tijdens de crematie, maar vragen wel meer energie voor een volledige verbranding. Volgens sommige cijfers zou een algemeen gebruik van kartonnen kisten wereldwijd tot twaalf miljoen bomen per jaar besparen. Er bestaan ook andere ecologische alternatieven dan kartonnen kisten: lijkwaden en kisten van riet, zeegras, papier-maché of bamboe. Let wel op: sommige crematoria aanvaarden om technische redenen nog niet alle soorten doods-kisten.

MEER INFO:
groenebegrafenis.be

Verspilling van natuurlijke hulpbronnen?

Voor sommigen is het 'ecologisch fout' om hout te gebruiken voor doodskisten. In elk geval worden er jaarlijks wereldwijd miljoenen bomen gekapt om doodskisten te maken. Die kisten gaan bovendien niet lang mee, zeker niet bij een crematie. Gelukkig komen de meeste Europese boomsoorten die tegenwoordig worden gebruikt uit duurzaam beheerde bossen (FSC, PEFC). Bij de meer exotische soorten ligt het doorgaans anders. Bovendien zijn de gebruikte vernissen, lijmen, stoffen en metalen onderdelen niet altijd de meest ecologische. Gelukkig is de impact van deze onderdelen op de bodemkwaliteit van de Brusselse begraafplaatsen zeer beperkt. In het Brussels Gewest schrijft de wetgeving trouwens voor dat de kist en haar bekleding aan verschillende criteria moeten voldoen. Biologische afbreekbaarheid is een van die criteria.

Een energieverblindende crematie

Zes op tien Brusselaars kiezen vandaag voor een crematie in plaats van een begrafenis. Deze keuze heeft echter ook nadelen. De uitstoot van vervuiling tijdens de crematie is in principe eerder beperkt. Het ligt anders voor het energieverbruik tijdens de verbranding en de daaraan gekoppelde CO₂-uitstoot. Dat kan beter. Een deel van de warmte die tijdens het crematieproces wordt uitgestoten is bijvoorbeeld perfect te recupereren. In Stockholm voedt de warmte van het crematorium Racksta een warmtenet en wekt ze elektriciteit op. Een funerarium in Jette, gebouwd volgens de passief-standaard, recupereert de calorieën van de voortdurend draaiende koelinstallatie van het mortuarium. Die calorieën worden in de winter teruggewonnen en verminderen dan het brandstofverbruik van het gebouw.

Kies voor ecologische urnen

Er zijn niet alleen meer duurzame en eigentijdse oplossingen voor de traditionele begrafenis. Ook voor crematies bestaan er alternatieven. Naast de klassieke urnen van metaal, hars of graniet zijn er ook urnen van 100% biologisch afbreekbare materialen, die veilig aan de aarde of het water kunnen toevertrouwd worden. Deze urnen uit klei, maïszetmeel, zand, zout, gelatine, bamboe, ... breken vrij snel af.

Een boom als kroon op het leven

'Boomurnen' gaan nog verder. Zij combineren respect voor het milieu met de wens om terug te keren naar de natuur. Het principe is eenvoudig. Een deel van de urn bevat de as van de overledene, een ander deel wat potgrond en boomzaad of een jonge scheut. Na het planten van de urn doet de natuur haar werk. Het

boomzaad of de scheut groeit uit tot een prachtige boom. Er bestaan verschillende modellen, van min of meer klassieke urnen tot cocons. Boomurnen bestaan over het algemeen grotendeels uit biologisch afbreekbare materialen.

'Humusatie': een natuurlijke reïncarnatie

Na de dood zijn er meestal twee opties voor het lichaam: begraven of cremeren. Met 'humusatie' komt daar nu een derde optie bij, waarbij het lichaam terugkeert naar de aarde, als compost. Het lichaam wordt in houtsnippers van gesnoeiide bomen gelegd. Micro-organismen in de bodem zetten het lichaam, dankzij een gecontroleerd natuurlijk proces, in twaalf maanden om tot humus. Die humus kan dan de bodem voeden op een gedenkplaats, waar bv. bomen kunnen groeien. Anders dan voor een begrafenis of crematie is voor humusatie geen kist,

grafsteen, hoog energieverbruik of balseming nodig. Er is echter nog verder onderzoek nodig naar de impact van deze nieuwe ecologische begraafmethode op de gezondheid. Bovendien is humusatie in Brussel nog niet toegestaan. De haalbaarheid wordt momenteel onderzocht.

humusatie.be

HET PROJECT-HOEKJE

Hier vindt u een project van burgers, verenigingen of groeperingen rond het thema milieu, duurzame voeding, consumptie, energie, natuur, intergenerationale uitwisseling...

Les Coopains de la Boulangerie: uit liefde voor brood

Zeven liefhebbers van brood richtten een coöperatieve op, die via burgerparticipatie brood maakt. Zij deden dat niet alleen vanuit hun liefde voor goed brood, maar ook vanuit hun engagement voor duurzame voeding, van productie over distributie tot consumptie. De kleine bakkerij maakt de broden op ambachtelijke wijze met kwaliteitsproducten en met respect voor het milieu, via korte ketens en biologische landbouw. De groep wil ook een participatieve, sociale en solidaire burgerdynamiek tot stand brengen. Hun doel: oude bakkerijtechnieken aanleren tijdens workshops waar iedereen welkom is. Zin voor (dit) avontuur? Kom en steek de handen mee uit de mouwen!
lescoopains.frama.site (FR)

Knutselhoekje

MAAK JE EIGEN SNEEUWBOL!

Je hebt nodig:

- /// Een beeldje: bv. herten, de Kerstman, striphelden, ... Je kan die beeldjes zelf knutselen met geverfde klei.
- /// Een steuntje voor het beeldje: bijvoorbeeld een kroonkurk (niet verplicht).
- /// Een goed gewassen glazen bokaal, met een deksel dat goed afsluit.
- /// Water: best gedemineraliseerd water.
- /// Wat vloeibare glycerine (van bij een drogist of een winkel met cosmetica).
- /// Biologisch afbreekbare glitters of zeer fijn verkruidelde eierschalen.
- /// Wat sterke lijm (vraag hulp indien nodig).

Hoe ga je aan de slag?

- /// Plak je beeldje op de steun. Laat de lijm opdrogen. Kleef dan de steun op de binnenkant van het deksel.
- /// Doe drie of vier soeplepels glycerine in de bokaal.
- /// Voeg de glitters toe: genoeg om ze goed te kunnen zien, maar ook niet te veel. Vul de rest van de bokaal met water.
- /// Draai het deksel op de bokaal.
- /// Zorg dat het deksel goed vastzit en schud dan met de bokaal. Als je daarbij water morst, veeg het weg.
- /// Geniet van het spektakel!

HET KERKHOF VAN BRUSSEL: EEN OASE VAN NATUUR

Heel wat bekende Belgen hebben de eeuwige rust gevonden op het kerkhof van Brussel. Maar deze plek is ook een oase van biodiversiteit. Het kerkhof werd oorspronkelijk ontworpen als landschapspark, met brede lanen en kleinere, afgeschermdes plekjes,

omgeven door hagen en percelen met bomen. Sommige van die bomen staan in de inventaris van opmerkelijke bomen. Er zijn ook bloemenweides en een boomgaard, en u kunt er vossen, konijnen, rode eekhoorns, tal van vogels, twee bijenkasten en zelfs een insectenhotel zien. Een brochure beschrijft de geschiedenis, de vele grafmonumenten en de dieren en planten die er hun thuis hebben gevonden. Aarzel niet om de brochure te downloaden!
bit.ly/KerkhofBrussel